

Бистин, кандигаттарывык

КУШ-АЖЫЛДЫҢ ДАЙЫНЧЫЗЫ

БИЧИМ ПЕТА

Ала-чүрттүн Улут дайымын дик-миттир хуннери. Петанын алазы Төр-рэн түрт дөшт амы-тынын артына калгаш, дайындайып чоруп турган. Берге амыдырал, дүшкүрүтүт үе Петаны өрөдигезин ара каарынче албадан. Дөрт класс дооскан соонда, төрөн колхозунга, хөй уругларымг неэинге дузалайып, ажылдаар ужу-рга таварышкан. Он бир харыг Пе-тага улуз кижинин күш-ажылы онаншкан. Хакас автономнуг облас-тын Бей көдө суурга кырганнар, хөрааженер, алаадилер, чамдык бер-тик-межелдер күш-ажылы амыл-ралды башкарып турганнар.

— Кузума Ильич! — деп, Пета шаанга-ла кири кыйгырар. Оозу шал болганда, — Аа, чүү деп чө?! — деп, кулааның уу-биле хая көрүп кел-ген, чаны-биле эртин бар чораан ар-ган аттарын бажын доза кагар, оларын кажалаар дөң-дир деп ам-на билип каар. Кулаа кадыг Кузма Ильичи-биле кады Пета колхоз-тун ажылчын аттарын каларып турганы ол. Сиген-ширбиш, олт-си-ген аёош, кан-халынын болган ол берге чылын арган ажыл аттарын каларып Петрга амыр аёош хөрек болган. Петр тайбың аёош, дүвүрээниң ол чылдарда төрөн колхозунга ажылдап, амыдырал, хөй уруг-дарыгымг неэ-биле кады бүгү-лө бергелерин көрүп эркен.

— Дөшкүн кыштарын бирээзин сактып тур мен. Күзүн дүжүтүт ажаагаш, шүптүзүн өрөтүжө, бистин тинилегевис болуң, бистин кү-дүмчүвуска байырлап база болур деп чүвени мелееп билгеш, чорууп тур-ган. Эвөөш-биче артык тараа, аёош айлуң хөмчө-биле үлөжип ап турган бис. Бир-де катап бистин амыдыралымыска мындыг берге та-варылга болганын терде утпас мен — дөш, Петр Петрович аёош хандыр боданып чоруй, чугаазын уламчылай-дыр. — Часкы тарылгага белеткен-дир, бичевис чок, шүптү-ла илиир, андазыннармыс септеп, хомут, шы-лыа дөш-ле бар-ла дериг-хөресел-дир кыжын-на четчелеп турган бис. Мен дарганнаар черин хөрүктүзүн-ге ажылдап, ыаш, хөмүр-даа дажыр, дарганнаны сол турар демир-дезин туттуп берип, шылаар шаам-биле күш-ажылчы улуум калып-даа тур-дум. Бир-де катап аавыс хову үн-геш келин дөш, чоруткан чүе. Чү-ге мынар баар дөшүн-даа айтыр-баан мен. Хөнертен хову бригадир Николай Мешерков дарганналга ба-жымчыче кире халып келгеш. — Пе-та, авадар ат бол часкан, довуан шанак-биле кирип келдирис. Тара-рылга болган! Чилин, малгаштыг, шала донан кара суг кечип чыда сугта дүшкөн. Илик-хөви көк суг, дожаңалы дона берген боду. Дон, довурактыг картошка шодойга чүк-теп чораан чорду, дыка мунгарава, идик-хөвин уштуп, бажынында чы-лыктырдымыс деп мындыг. Иччаа техника бар аёош, картошканы кузун хол-биле ажаар, чамдык черге ка-дыннар чүе болгай. Бисти чөмгө-рө дөш күжүр невис дөң чер эргизип, картошка казып чоразы ол-дур ийин. Ол-бо бажындардан хөраажен колхозчулар, кадайлар келгеш, хар, дош-биле уэжөн ээдин дүрүп, суй-

бап турган, аавыска ачы-дузанын чедирген. Мевистиң амы-тынын ал-ган ол бригадирин мынча чөрааш терде утпас мен! Соудунде дынаан мен. Ол фронтучу кижиге болган, да-йынга балыглаттыргаш, фронтунан чанып келгеш, төрөн Бейзынга бри-гадиреп ажылдап турганы ол болган.

Кижиге күш-ажылга өзүп, дадыгар, кижини ол алдаржылар джигр бис. Устунде мээң номчүкчү-биле таныш-тырар болданым Петр Петрович Ди-ковтун күш-ажылчы орунун, оон доңчу намдарынын аёош шак ын-дыг...

КОМИССИЯНЫҢ ХУРАЛЫ

— Коммунист күш-ажылдын Кызыл электростанциянын кол-лективинден депштан тергини эки бодурулгечи, коммунист күш-ажыл бригадасынын бригадир Петр Петро-вич Дюков бо-дур, таныжаалыңар. Хоорай Советинге сонгулда талаа-зы-биле Кызылдың Чөвн талакы дуга-ры он алды Брюков сонгулда округ-тун округ сонгулда комиссиянын хуралын ажиттыңан деп чара-дым — дөш, комиссия даргазы аш Самароков ук округка депутаттыг кандидаты кылдыр бүртүккөдир-биле чөпшөрелни кандидатын бергенин дыңнаткаш, оон доңчу намдарын кыска номчүп каапкан.

Шөвгенин кеттиңер, ол бөдик аёош дүрт-сыныг, анык эри кижиге көр-гөш-лө, бо-лаа күш-ажылдың дайы-чымы-дыр дөзрин доран-на эскерип каар. Күш-ажылга дадыккан, ам тап-тыг-ла үжөн бөш харыг ол кижиге 1946 чылдан 1949 чылга чедир Бей көдө суурга трактористеп ажылдап турган. Он алды харыг оол кан күчүтенин рулун башкарып, Аскен-тин дөгөм кур чөрлерин дадаа-зы-наандыр диле чарып турган. Элөө-ниңден күш-ажылга ынак, чүтүлдүг Петрун ак-сеткилдиг чаагай ажыл-хөрааж Төрөн түрт мурунда-ла бе-диг-биле унелзэн. Оон хөрааж «Ала-чүрттүн Улут дайымынга эрес-ма-дырдыг күш-ажылы дөш» деп ме-даль каастаан.

1950 чылда Хакасиянын Аскиз районуна геология экспедицияныга ажылдап киргеш, чыл эркен соонда, Тываның Улут-Хем геология чөринге шилчиле-биле келгеш, ажылдай бер-ген. Тываның эгэртинмес байлаанын шинчилекчилеринге дузалайып, чө-өрүмнөп уттээр машинаның улуз ажылчынынга, оон соонда ээлчег мас-теринге депшээн. Уш чылдын нуу-ру, тодаргайлаарга, 1954 чылда «Тыва тудуг» треанинге бызаачылап, аёош хөй тудугларын тудуп кылы-рынга бодунун күш-ажылчы улу-гузун кириген. Кызылдың бус-биле ажылдаар электростанциянын тудуп, ажылгаала кириер деп тудугжулар-нын мурунга чаа харыскалалыг сорулга салдыңган. Оон тудууче шымыра, туруштуг, дуржулгалыг кижилерни чорударын администрация шиптирлээн. Шак мындыг бугуурелдиг кижилерин аттарынын аразынга Петрун ады база кирген. Бодунун нинити билгит талазы-биле клазы аёош-даа болза, Петр Петрович

ажылгыр бугуш-шынары-биле нарын грейдер кранын башкарыптар кыл-дыр база өөрөнип алган.

ӨӨРҮШҮНҮ

Бужениншкенин күш-ажылчы чылдар бизиртпейн артып турган. Хоорай устунге алды чылдар муруну чарымында найыскалдыг каастаан бе-дик суурга хоолдайларлыг, ырактан бир дугаар көргөн кижиге чараш, улуз завод деп көөр шөвөгүн туд-тук ажылгаала кирген. Станциянын ажылгаала киргенин бүгү кызылчы-лар өөрүшкү-биле уткаан. Оортан күчүлүг үлөшүр тугу чурттага бажынарыче, бугурулгелерге, ха-рын-даа республиканың чамдык ра-йоннарынын көдө ажыл-агый бугу-рулгезинче тараан. Алдар-сурагалыг коллективни кечигүнери комму-нист күш-ажылдын деп аладыр дөш демисежип аёош-дир. Оалга-транспорт салбырынын пегинин кол-лектив, оон иштинде Петр Петрович-нин удурутканы крановщиктер бри-гадасы ол бөдик ат дөш демисежип бергенир. 1961 чыл ул бригадлага тутундурбас. Күзөл боттанган. Петр-нын удуруткан бригадасы ук бөдик ат-ты эдилээр өргелиг баштайгы бри-гадаларын санынга кирген, а чыл бол-ганда, крановщиктер, оалга-тран-спорт пегинин бүгү ажылчынары аш Дюковтун хөраажы чалып чо-руур ийиги шааналы — «Күш-ажыл-чы шыларал дөш» деп медаль-биле шаңнатканынга байыр чедирип, оон холун дымыг тудуп турганнар.

Төүгүдүг чөд чылдың бөшкө чы-лында энергетиктер бодунун стан-циянын ажылгаала киргенин бөш чыл болганын демдеглээннер. Алаа тураскааткан байырлыг хура-л болурун муруну чарымында Петр-нын оннуутери: — Макталдан калыр аёош сен, ам база шаңнал кечинден кайың кы-лаар сен — джиги, баштактанып тур-ганнар.

Шынап-ла, баштактанымын бө-дыктааттыңан. Петр арай өчкөсү-ган чүе дег, хуралдын президиуму-дан Тыва АССР-ниң Дөдө Советиниң Президиумунун Хундулуг бажиги холга ап турган. Ак сеткилдиг ажыл-жи, хөй-инитичи чоруу дөш Петр Петрович станциянын администрация чөринден, обпрофөвүдизинден хөй узаанын шаңнал, макталларын, хун-дулуг бижиктерин ап, демдегледип келген.

Петрун күш-ажылчы чөдйишкени-нери, ону демдегеп мактааны чүгө оон бодунга аёош, а бүгү коллектив-ке өөрүшкү болур турган. Ол мындыг болурга, коллектив чоргаарлары-даа, бугураар-даа.

Бүш-ажылдың дайынчымы, тергини эки бугурулгечини энергетиктер ал-ды чыл улаштыр мөстөм кечигү-нүңге сонгуш, хоорүкүсөмонун ча-нында садыг четкинини талаа-зы-биле штаттан дашкаар инспекторунун ху-лээлгезин куусеттирип келгени тавар-ылга аёош. Иччангаш, ук коллектив хоорай Советинге депутаттыг канди-датынга өңү депшилип, бөдүүн, күш-ажылчы кижиге улуз идгелдиг көр-гүскөн.

Е. ДАРТАН-ООЛ.

Кара-Хөлдөн келген бызаңчы

Ак-Довурак хоорайнын алаа тала-зында кайы ырактан-на хамыкты мурун кестүп келир ТЭС-тиң он та-лазында «Чазанылга пегин» деп би-жи каан бажынга чедип келдим. Цехтиң эи бетики өрөөниңе кирип келдириме, «КНП» деп каан-чондурар станок чанында станокка-чап-ча-ла хөмүкчү кылдыр чондурар каан ыжын бир өр шыгаан тур.

— Бригадир кайда ирги? — Бригадир ажыл-агый дугайы-нда контора чоруй барган. Элөөн са-лай бээр боор — дей-дир.

Бызаңчылар киди-не дүштөөш-кинде хөрескен озулар. Оларын ол дыштанылганы ажылдап алгаш, цехтиң ажыл-ижи-биле таныжа бер-дим.

— Бистин цехтин муракчызы дө ол-ла болгай. Шөвөр деп түвө-ли беле-селен кижиге денешпес кижиге боор — дөш, мыншты кангыг-даа хө-вирлиг кылдыр нарын-биле чааар станок чанында турган ортума-к сы-ныг, кырлан хазыг, кижиге ортуу чөд берген кижиге, бирөөн айты-ты. Муракчы чазаныкчы, коммунист Чамбал Чылбарович Хертек ол бо-лу.

— Бо цехке үрдө ажылдап келген силер бе, Чамбал Чылбарович? — Мындыг көңүл үр аёош ийин. 1962 чылдан эгелдир.

— Оон мурунда чүңү ажылдап чораван силер? — Уругу-чу тудугга ажылдап кел-дим. Болдууна-ла бажынарынын эжикири, рамалар, сонга кастык-тары, стол, сандай дөш, мындыг хө-ресселдер чаап чоруду.

— Чазаныр ажылга каш чыл ажылдап келгениңер ол?

— Бо ажылмыга ам чөзөби ийи чыл дугузунда ажылдап келдим. — Эң баштай кайы цехке ажыл-лап чораван силер?

— Чазанылгаче сонугураалыг оруум Кара-Хөлдөн эгелзэн — дим. Чамбал Чылбаровичниң өскөн

төрөн чери чараш бойду чурумал-дыг ыраккы Кара-Хөлдүн, шапкын Алаштын уну. 1948 чылда ол Ты-ваның ыраккы булуңунга «Кара-Хөд» колхоз тургустунуп турган. Чаа колхозтун төвү Кула-Аксыйга школаны, аёош пунктуну болгаш өскө-даа бажынарынын тударынга быраңчылар, тудугжулар чөдйшпейн турган. Иччан көлхөз даргазынын кабинетинге он алды харыг бичи оол чедип келген.

— Колхозтун тудуг бригадасынга бызаңчы кылдыр мени хулаап ап кө-рунер, хэргат? — деп, ол чугалаан.

— Мындыг бичи кижиге бажы-нмажы дертип алыр ирги сен бе, аёош? Рамалар, кастиктар, стол, сандайлар чааары амыр аёош болду аёош бе — деп, дарга даагаалаан.

Баштайгы чылында тудугга ажыл-лаарга берге турган. Иччалла-даа бир-де катап школа тудуп турар, Чамбалдың кылган сонга рамалы, эжи хаалгазы чараш, шөвөр көрү-түт талаа-зы-биле бызаңчыларын аш-кан. Хертек Чылбаровичниң келир үедө шөвөр чазаныкчы болурунга Кара-Хөлдүн шөвөр бызаңчылары — дайы Х. Сынык болгаш тудугжулар Х. Сыйзыгыр, Х. Меден өлөр дуа-лааннар. 1962 чылда колхоз төвү Дасын-Аксыйга Ак-Довуракта бир кижиге келген. Ол кижиге Ак-Довурак-тын чазанылга цехинге бызаңчылар хөресел чорур сурагалыг болган. Хертек алын бижиктеш, ол-ла чыл-дын апрель айынын ортан үезинде ыраккы Кара-Хөлдөн «Тыва туд-тук» трезиниң Ак-Довуракта чаза-нылга цехинге чөд келген.

Баштайгы хунерде, хол хаары-мынча чачыгып калган кижиге на-рын станокка ажылдаарга, берге болгаш аёош, кандай турган. Ич-чалла-даа чүтүлдүг күш-ажылдың түнелинде баштай мышты анаа хөмүлдүр чааар станокка турган болза, ам чүңү-даа чааап ап болур, нарын станокка ажылдап турар. Бо

каш-ла чылдар иштинде чангыс колхозчинге кады ажылдап турар иш-өөрүнүн чүдүткенин ол чааап алган.

— Чамбал Хертек бодунун хөраажы-нмажы кижиге, Хүн нормазын ур-тулчу ажыр кууселип турар — деп, чазанылга цехинин директору В. Даниленко чугалап турар. Шынап-ла хүн нормазын ажыр кууселип ту-рары-биле ол цехтиң көргүзүт сам-бырамында кирген. Чамбалдың ажыл-лап турар цехинде он алды чазанык-чылар, он алды аны-бүрү ста-ноктарда ажылдап турар. Оларын аразында С. Дажы, Х. Хөвөн-оол дөш ышкыш муракчылар база бар. Ол ышкыш чазанылга пегинде чөзө-би бөш чыл иштинде чазанып келген, цехтин мастери Хертек Даржаа база бар. Цехтин чазаныкчыларын кы-лып каан продукция-биле анык хоорайнын албан организациалары, чуртталга бажынары болгаш турт-такчылар хандирттып турар.

Ол чазанылганын үшкү разрядчы-зы. Ам дөрткү разрядтыг дужаар. Чамбал Чылбаровичниң ажылдай турары чазанылга пегиниң куусе-лип келген. Ол чүгө шөвөр му-ракчы чазаныкчы аёош, коллектив-тин хөй-инитичи. Партия органи-зациянын бюро кечигүнү болгаш профсоюз комитетинин кечигүнү. Хөй-инитичи даалазын ак сеткилдиг кууселип турар. Бодунун билин бөдйип, уран чөген нома-рын хостуг шактарында номчуп, со-луннарын чачыдып алган. Оон ба-жынынга почтаальоннар «Шын», «Тувинская Правда», «Тываның аныкчылары», «Июверская правда», «Правда» солуннары, журналды аппарып бээр. Уругларын неэи Дол-чун Ортаасна Хертек-биле уругла-рын кижилеринге улуз кичөө-гейни салып турар. Өг-бүлөзиниң ке-жигүнери төс, хөй уругларын ала-нын уруглары шүптү школада. Улуз уругу Тамара сески класска эки өө-

ОНЗА ЧУГУЛА ШАЛЫПЧЫ ТУДУТКАН

решип турар. Оон бичилери: Лиза — адыгы класска, Мария — бөшкө класска, Валя — бирги класска. Чамбал Чылбарович каш-даа катап өртөктиг чүдүлөр-биле шаңнаткан. Эртен чылын Совет Тываның ал-дарыг 20 чыл оюн таварыштыр «Тыва тудуг» трези болгаш респу-бликаның профбилет комитеди эки ажылдаар дөш Хундулуг бижик-би-ле шаңнаан.

Чазанылга цехиниң, шалыпчымы-нын ажыл-ижи-биле таныжып олу-рунда, дүштөөшкүн-даа доозулау. Күштүг станоктар ажылдап эгелзэн. Илэ-бүрү хөвириниң станоктарынын дөш-шөмөжиге чазаныкчыларын чуга-а-бодун база берген. Чамбал Чыл-барович нарын хөреселдиг станок чанында тургашкан. Оон станокка чондурар каан шөвөр чараш кылг-ларын көргөш, ирол чөгаалчы Р. Пу-режаптың «Тудугу» деп шүлүгүнө чугалап турары сагыныдыр: «Уран шөвөр холун-биле Угулаалан кылгыттарын Хөйүң, чонунг сеткилин-даа, Хөлхөк өөрүп амырадыр».

С. ШАНЧЫ.

№ 1 ФЕРМАДА

«Күш-ажылдың хостугу» колхозтун № 1 фермазында чөзөби үш саанчы ажылдап турар, олар шүптү соци-алист хулаалгени алганнар, а бө-төрлөкчү аразында база чарыштыг. Торгалыг фермазынын коллективн кожаан Жданов аттыг колхозтун Ха-раган фермазынын коллективин чарышка кыйгырган. Ферма коммуни-ст күш-ажылдың бугурулгези деп атты чөдөп алыр дөш демисежип турар.

Саанчыларын январь айда түнел-ди көөрге өөрүчүгү. Олар чангыс ай дугузунда 32966 кг сүттү нини-тин-биле салган, а күрүңгө 25 тонна сүттү дузалаан. Ол дөргө бирги кваралда күрүңгө дужаар сүттүң бердигин панын 100 хуу куусеткени ол. Чер-чер Советтериниң сонгулда хунууге белек кылдыр кү-рүңгө ам-даа 25 тонна сүттү дужаар деп хулаалгени алган.

Д. АРАКЧАА.

Четпестер тургулаан

Төүгүдүг чөд чылдың алдыг чылында Төжунун «Май 1» колхозу-нун ажыл-ишчилери ивден еске малдың баш санын өстөрүнниң пла-нын ажыр куусеткен. Ажыл-агыйнын экономиказы хөжүп оор.

Оон-биле кады эртен чылгы четпестерни айтырга мындыг, 356 баш мал аны-бүрү чылдагааннар-биле өлгөн. Күскү үедө кол күштү ту-дугже хаара туткаш, мал чөм белет-кээр ажылче кичээлгей салбайн бар-ган. Кол бугалтерин албан-дужаа-лында чангыс чыл иштинде дөрт кижиге халашканындан сан-хөө са-ндаргай, өртөктиг хөресселдер чер бугурунде чытылаар, кывар-чаар ма-териалдар ажыр чарыгдатынган.

Ий суур тургустундан бээр аёош үе эркен. Иччалла-даа уруг-лар албан черлери, клуб, аёош, са-дыг, чуртталга бажынарынын ча-нында тарымал ыш чөк. Та-раа, сген шөдлери калбартайп келген. Ол дугайын колхозтун от-чөттүг хуралыга чугаалашкан.

Бо чылдын күрүңгө 190 тонна сү-ттү, 115 тонна атыг сазарын, мал бажын 5670 чедирин, бир ивектен 1200 кг сүттү сазарын, холдан 2 кг дүктү алырын, 1500 кубометр тудуг ыжым кескеш, аёош каш чурттал-га бажынарынын, 100 тонна ногаа шылаар подрады тударын — пла-наан.

С. САЯНА.

ЧАДААНА РАЙУЛЕТПҮР КОМБИНАДЫНДА

Чадананың райулетпүр комбинаты кижилер-биле ажылды экижиткенин түнелинде эртен чылын бодунуң бугурулгечиниң панынын тус-тузунда ажыр куусеткенир. Монгуш Лопсан, Монгуш Бичик, Юрий Бражников, Константин Бессов, даараныкчылар Алек-сандра Муха (бригадир), Зина Монгуш, Александр Се-мис-оол, Елизавета Шуршова, Галина Биннова, Зина-ида Ойдул (быжыкчы) бугурулгенин муракчылары.

ЧУРУКТАРДА: быжыкчы Зинаида Ойдул (соодай талезинде) хөп быжып, бригадир-станочник Тудуш Док-тунун станокта ыш хаарылап турар.

Сөз болгаш фотоу С. ПАВУНУУ.

рин кошкатпайн турар. Январь айнын бугурулгө про-граммазы 102 хуу куусеткенин. Даараныр болгаш чаза-ныр цехтер боттарынын панынын тус-тузунда ажыр куусеткенир. Монгуш Лопсан, Монгуш Бичик, Юрий Бражников, Константин Бессов, даараныкчылар Алек-сандра Муха (бригадир), Зина Монгуш, Александр Се-мис-оол, Елизавета Шуршова, Галина Биннова, Зина-ида Ойдул (быжыкчы) бугурулгенин муракчылары.

ЧУРУКТАРДА: быжыкчы Зинаида Ойдул (соодай талезинде) хөп быжып, бригадир-станочник Тудуш Док-тунун станокта ыш хаарылап турар.

Сөз болгаш фотоу С. ПАВУНУУ.

Улам куженишкенинниг ажылдаар

СЭН ХХII съездин аттыг колхоз республикада хошудайг ажал-агылларын бирээни турган. 1960 чылдан бээр оон бугурула көргүзүлгө чыл келген турумна улам кужулап келген. Нинтинин малчынын баш саны өсөжөн, чер ажилынын бедик культураны ааш демисел чок, техниканын ажалыла болгаш кагазалай багыт турган. Күрүңгө келээ ажал-агыл продукттары са-дарынын иланарын колхоз четче куусетер турган болгаш күрүңгө эгидер хуузаа эркен чаалыни-нин түнү угуз турган.

Хошудайг ажал-агылларын муракчы ажал-агылларын денелени-ге чедир дугайында партизан болгаш чаагын ал чоруткан кем-чегери бо колхозтун дегип уени-ге угуз турган болган. Колхоз күрүңгө чөгүр дегимче жуа-ламчынын алган болгаш удурутуу кадрлар-биле быжылгатынган.

Ол бүтүгүн ачызында колхоз 1964 ажал-агыл чылында чамак-түнелдерин чедип алган. Күрүңгө эгит, сүт, дук садарынын бугу планнарын акыр күсеткен. Чыл түнелдерин холбоштур сүт талазы-биле райкомун болгаш райтүскөм-нүн ажал-агыллар аразында шил-чир Кызыл туугун чаалап алган. 350 гектар сугаттыг чери шилчээ-лип, шын тарыла элчештирилген 1964 чылда ажалдап эгелер берген. Эртен чылын агаар-бойдуз таарым-ча чок турган болза-лаа, 21.359 тон-на таарым бугурун, чер ажилынын талазы-биле районга дээр көргү-зүлгү болган. 382.178 рублун орудагы алган болгаш эркен ажал ажал-агыл чылында күш-ажылдын ажа элчештирилген шилчээ. Мал болгаш чер ажалын катат харылаар комплексилер бригадалар үрдүчк шатты кызыр, боттарынын ам-дыралчынын бадтылааннар.

Колхоз бугурулузунин муракчы-ларын хуузелени өзүп турар. № 2 комплексилер бригадалыг аны-а сугатарчылары Кужугет Даш-

оол, Сат Баран, Монгуш Ойнар-оол, Сат Григорий олар кичи бугу-лу 30—35 гектар шөлдерин гек-тар саанынан-на 31 центнер дукту-гу өстүргенер. Ол-ла бригадалага ха-мааржыр № 1 сүт-бараан фермазы-нын саанылары Монгуш Алды-ныс, Лонга Сенденма, Сангы-Ба-лыра Марья инек бугурун-де 1318—1583 литр сүтту саггана. Ындыг муракчылар хойжулар, механизаторларга хой.

Ындыг болза-лаа муракчы ажал-агылларын денелениге чедип, экономика талазы-биле быжыг ту-рушка туруп алыр төлөөдө, ам-лаа хойну кылырын колхоз баштар черинден, оон ажал-ишчилеринден амдырал кетеп турар.

Ниятинин малынын (ылаңгыла шөр халык, хаванын) баш саны ам-лаа 1959 чылдын денеленден оранчок куду. Усаажылдыгае ки-чөөгөй кошмак, тарып боозадыла-ныг айтыры ала-чайгарын агы-мында. Оон түнелдерин инектерин 35 хуузу, хойларын 20 хуузу кы-зырап турар. Төрүүр 100 баш малга онааштыр 1964 чылда чүгө 58 бы-лаа, 45 анай, хураган алдынган. Малдын өзүп хураар чоругу хой бооп турарынын уружунда беш эркен чылын колхоз 15 муң рублун эгиден, 2300 рублун дугуңден котаган. Чамак малчынын ажал-а харысалга чок, ак сеткилдиг эвес, ниятинин малын чидер, сам-чылаар чорутканын болдуруп ту-рарынын уламында 106 баш мал херек кырында колхозтун колдана-рында чок, колхозчуларын кырында өре кылыр санаттынын турар.

Тарыла элчештирилген ажал-агыл эгелден деп санап турар бол-за, тус-тус тарыла шөлдеринде паспорт тывыстырмаан, тарыла эл-чештирилген чүгү кылыш-маан. Хоруну ажалын кылырын-нын шыныру куду. Ылангыла кол мал чечип болур куурурадан колхоз ам-лаа чегендиг дугуп ап турар. Но-байларын, тракторларын, еске-лаа чепсек-херекселерин эдилели бол-

гад кагазалай багыт. Баштай кол-хозтун механиги, оон соонда № 1 комплексилер бригадалыг бригадир турган Хоалыг Очур-оолдун ха-рысалга чөгү-биле колхоз техника-лазы-биле угуз когарала таары-шкан. Колхозтун салып алган электрлиг кыргызла агрегаты, «Елочка» деп электрлиг саала ап-парды, автолени шүүт ис чок чит-кен. «Сельхозтехника» механиги Соломатка колхозтун чепсек сала-дынын дугурун Очур-оол шүүт берип каян турган. Кылынган, кы-дынмаан ажалларын нары-доку-ментдеринге Очур-оолдун кыла-ча чокта ал салып турганы-биле «Сель-хозтехника» салбыры колхозтун ы-ка хой ажааын хайрып апарган. Ол дугайында колхоз топ черлерге чедир чаргылажып турган. 26 муң акшыны дедир эгидип алган.

Сугаттыг черлерин ажалгалга кинер талазы-биле республиканыг суг ажал-агыл чери колхозка шү-шөп дузалажып, ол ажалды хоозары-нын ыныкы хуузаа — 1967 чыл-га көрүп алган дамайлап турар. Ногаа ажалын чыдып калган эр-га-биле чорудуп турарынын уламында чер ажилынын бо алдыры харыла-дыг болуп артышкан. Бир эвес мо-ну билдирсе-биле чорудар болза, хоор-рай чогулду турар бо ажал-агылга ол кончү ажалыг болур. Тус чер-нин чечимчилдеринин база багыт ажалгал турар. Бо чылын 1500 тон-на электр шөлдерге сөөртүп төг-ер планын тургаш, ол ажалды ам-лаа массалык-биле эгелевен.

Бо бүтүгү колхозтун чокта чаа болуп эркен өтөт-сонгулажып ху-ралыга толорай чугулашкан. Кол-хоз бугурулузунин муракчылары болгаш ажалтар баштар черин ажалынын эки, багыт таарыла-дегелген, ажалда чепстерин бол-гаш чаагааларын шүүтүчүлөп, кол-хозтун экономикаын канчар көг-жүдерин дугайында боттарыныг бодаларын илереткенер.

Муракчыларын денелениге че-дер төлөөдө, муракчы ажал-агыл-

Колхозтарда отчёттар болаш соңуладалар

СЭН ХХII съездин аттыг колхоз 1965 чылда бугуна дараазында со-циалисттик хулаалгелерин алган. 225 тонна сүтү, 125 тонна эг-ти, 9 тонна дукту күрүңгө саар. Төрүүр 100 баш малга онааштыр 90 бызын, 95 анай, хураган, 85 кулуну, бир угуз хавандан-на 12, дугуң хавандан 6 хаван болдарын алыр. Сугаттыг черлерин гектар бугурун-де 18, сугат чок черден 12 центнер дукту өстүр.

Колхозтун экономикаын чокку чылдарда дүгүн хөгжүдөр төлөө, малдын усаажыл экижидер, төрүүр малларын кызыраар чоругу шүүт болдурус, чер ажалына шын тары-ла элчештирилген шилчээлип алыр. Оон-биле чередештир ки-жидерин амдырал хандырылгалыг экижидер, ниятинин малын быжыг тем-сур, үлгелерин оран-саа-биле хандыраар база чугула. Бо дугайын колхозчулар база чугулашкан бол-гаш моон сонгаар ботталдырып чор-лук толорайг хемчегерин бадтылап.

Колхозчуларын материалдыг со-нуургалын белдирерге үндешти-тинген социалисттик чарыштын негел-дерин болгаш тилекчилерге тыш-сыр шаңгаларын хемчегерин база бадтылап. Чарыштын негелдерин хуусеткен тилекчилерге тысыр шаңгаларын аразында 80 эг де-гип хаван, молдурга, хуан аял, эердиг аял, чок шакы, даарын-машина, моторлук чада-терге, радио-приёмник, мотоцикл, Улус ажал-агылнын чечимчилеринин дегел-гелениге баар пүтөөк дөш чүг чок дээр!

С. ПАВУ,
«Шынык» коор.
Чөөн-Хемчик район.

Рига. ВЭФ заводтун бугурун үндүрүп турар радиолары чери продукциянын шынырын донтаамал экижидип, алдан болбаа-зы-рангай модельдерин бугурун үндүрүн шилчээлип ап турар. Лейпциг болуп деп турар юбилейг ярмакча завод «ВЭФ-транзистор», «ВЭФ-транзистор 10» деп чаа приминктерин болгаш «ВЭФ-радио-65» деп радиоланы чорудар. ЧУРУНТА: техник Галина Гордеева «ВЭФ-транзистор 10» деп радиоприёмник-биле. СЭН-нын фотохроникасы. Фото С. ДАНИЛОВТУУ.

Медицина эртемнерин пропагандалаар

Бистин республикавыстыг эчти-леринин, фельдшерлеринин, меде-синаларын болгаш аптека ажал-агылларын эч чугула сорулга-ларын бирөөн чүг дээр, кончун оортууга медицина болгаш гигиена билгилерин калаа-биле пропаган-далар болур. Ажалын чоннарын ка-дыын экижидеринге болгаш культу-ралын белдирерге медицина про-пагандалыг кайгамчык угуз жур-лу-залыг. Медицина билгилерин про-пагандалаар сөөлү чылдарда рес-публикада дыка экижөө. Партия-нын болгаш чаагын чаагы салым-чынынын ачызында медицин-анын болгаш калыкшыдыгынын ал-бан черлерин чегем чылдык-на калбарып ора.

Санитар-чырыдышкын Бажын болгаш Санитар музейин тургу-саш үлөш бистин республикага са-нитар-чырыдышкын ажалы дыка калаарган. Бугу-ле райондарга бол-гаш суурларда медицина ажалдакчы-лары медицина темаларына лекция-ларын номчуп, беседаларын, айты-рылар болгаш харымдар кежээлерин эрттирип, санитар агитхуудустарын болгаш солундарын үндүрүп, фото-делгелдерин болгаш оон-лаа еске-лерин пропагандалап турар.

Бистин санитар музейинс Урал-дан бээр санитар-чырыдышкын кы-за чатыс албан чер, массаларын ги-гиена болгаш материалисттик ки-жи-дилеленин чугула ода болуп, чыл-буу аза 30 муң чыгыс кичи ээл турар. Медицина албан черлеринин дыка хой коллективтер санитар-чыры-дышкын ажалы профилактиканын чарыс-кез болур дээрини шын билчип, оон чатыс аял план бугуар чорудуп турар. Бо талазы-биле түб-дештерин эчидер болгаш мед-синаларын үлгелерин ажаллап тур-р. Оларын бодомчыл, планын ажалы багыт эвес түнелдерин бер-ген. 1963 чылдынга боагара, са-нитар-чырыдышкын хемчегерин олар дөрт ажал катат хойну органи-застан. Организас-методиктиг сал-бырын эрелектиги болгаш санитар-чырыдышкын организаскы Т. П. Кеженин инициатива болгаш эрелектиги бо талазы-биле эки ролду болган. Эчидер Ной, Дары-мова, Бадыаева, Бадарчы олар түс бугурун 11-ден 19 чедир лекция-ларын номчан. Олар чүгө лекция-лар номчуру-биле кызылааратгыл-май, харын медицина темалыга хамдарышкан чүдүлдерин республи-ка солундарына бижип, айтырлар болгаш харымдар-лаа кежээлерин организастан турар. Физилер эчидер С. Шестова, А. Дьякова лекциялар номчурун алгыда, зоачын кон-султантынын чорудуп, радио лам-чылыг чүг чугулап турарлар. Медицина билгилерин негелдеринге түбдештерин меде-синалары Ива-нова, Сарычева, Бугакова олар эч-идерден дузалай, тус-туулуна 100

ажыг беседаларын эрттиргенер. Вендисансерин (кол эчиди Ша-ноева, санитар-чырыдышкын ор-ганизацыы Плосковский) коллек-тивинде санитар пропагандалыг база багыт эвес тургустунган. Оон эчидер Тодикова, Плосковский, Бани-ков олар «Аш-чечим болгаш ам-дырал-чурталганын гигиенасы», «Имжа болгаш медицина», «Дүгүн-төн тыпыр аарылар», «Кичинч кезин ажаары» деп чугула тема-ларга лекцияларын номчан.

Санитар-чырыдышкын ажалы-нын талазы-биле план куусулде-нин түнелдерин вендисансер эчидерин чөвүлөжү хурааларын сестралар Продова, Тажмы-Норбу, Ше-мкина, Петенева, Алексина олар база илдепейлиг кичип келген.

Бай-Хаак эмнегезинин кол эчиди Баян, оон ораакчызы Захарова) эки эгелездинин кылат болгаш иелерге радио ламчыныг беседаларын угузгуч эрттирип турар апар-ган. Санитар-чырыдышкын ажалын чамык черлерде эки тургу-санын еске-лаа дыка хой таары-чалыг эркеттерин көргүзүп болур. Ычалажык ол ажал бистин респу-бликада ам-лаа болур-чоругу-биле калбарып шыдаанын минип чугула-лар ужуруг. Медицина билгилерин пропагандалап турарында угуз-тестер бар. Санитар-гигиена бил-гилерин пропагандалыг медицина ал-бан черлерин болгаш бугу эчидерин, фельдшерлерин, акушер-ларын, фармацевтерин, меде-синаларын бугурулгач ажал-чоруду-газынын чарыс-кез болур. Ындыг турбже, чамык медицина ал-бан черлер болгаш ажалдакчылар медицинанын, санитарынын негел-дериг билгилерин таймырылап, кал-барып талазы-биле хулаалгелерин ырыкта-ла куусетпей турар.

Чижек кылдыр Бин-Хем району алымы. Эртен чылын 56 лекция-ларын номчан, он лекцияларын ги-еология, терия, туберкулез болгаш угулгар балинтеринге эчидер бол-гаш медицинанын ортук эртемниг ажалдакчылары 5 муң ажал кичи-ге беседаларын, лекцияларын кы-лап, хоорай албан черлеринге болгаш келээге көжү чоругу чедип фото-делгелдерин шилеп, организастан. Моно баштай боагара ажал эки чоруп турар ышкын кылдыр сагыны-лар. Херек кырында санитар-чыры-дышкын ажалын талазы-биле Бин-Хем районда чоруткан ол кем-чегер өзүп турар негелдерге кан-чап-лаа дүшпөс, чүг дээр, чүгө халламырлыг аарыларын профилас-тиказынын айтырларын пропаган-далап турар болорган анык, күш-ажыл, дышталыга болгаш оран-сур-гигиенанын кириштир амдырал-чурталга гигиенанын үндешти-рин пропагандалаар ажалды бити-лаа чорутпайн турар.

Бин-Хем районда санитар про-па-

гандалы дигр сөс методунун чүгө чамык хевирлерин-биле — лекция, беседалар-биле кызылааратгылган, айтырлар болгаш харымдар ке-жээлерин, коллективтер хураалары-га диспуттар чергелит ындыг билди-риг хевирлерин шүүт практикала-вай турар, зоачын консултанция-ны айтырлар хандыраар болгаш харымдар самбарларын тургу-саш. Оон туржук, бөктүгү участка эмнегезинде, Сумтуга, Хадмын, Тарлагын фельдшер-акушер пункту-ларында санитар-чырыдышкын ажалын планын бешин чок болгаш медицина ажалдакчылары санитар-гигиена билгилерин калган, кааа про-пагандалаарын бистер. Фельдшер-лар Байлан, Лямина, Осполова, Лямистева олар — «Бистерин ажалы-ныс кым-лаа сонугураа-тыр, семинарларга келдиртес-тир, мин-диг байларда мергежилви-лаа бедитпей турар болгаш санитар-чырыдышкын ажалын чорутпайн турар-лар бис» — деп чугулап тур-рлар. Ол ындыг аныктыг чоругу, медицинанын чон биле чоругу бил-гилерин оларга калаа-биле таным-тарларын чоругу системасы ажал-лаа чогудан, районга бугу медицина пропагандалыг организастан болгаш холбоштар талазы-биле чатыс аял планын чогудан болдурун.

Район эмнегезинин кол эчиди П. Уколов, сановидайтырлар тала-зы-биле кол эчиди ораакчызы И. Перфильев санитар пропагандалыг күштелдир, медпунктуларга болгаш участка эмнегезинге дуза көргүсөр талазы-биле сөөлү үлөш бээр чам-дык хемчегерин харын ап келген (тодорай план ажалдап кылдыган, медицинанын албан черлеринде санитар-чырыдышкын организаскыларын тускайлаан болгаш еске-лаа ажал-дар чоруткан). Чон ортузунга бо чугула ажалда чепстер еске-лаа черлерде база барын демделээр херек.

Улут-Хемнин район эмнегези Чаа-Халду участка эмнегезинин ай са-ныкыг оперативтиг чедирлелерин чыл дугурунда мырпайн контрольдаан болгаш оларын не-гелевен-лаа. Онурун район эмнеге-зинге (кол эчиди эш Акуфиев тур-ган) санитар-чырыдышкын хары-маар харысалгалыг ажалдакчы сөөлү үгө чедир турбан. Ынчан-гаш өтүргө 1964 чылга планнаттын-ган 115 лекцияларын болгаш 500 беседаларын оронуга, медицина ажалдакчылар чүгө 82 лекция-ларын номчанын болгаш 200 лекция-ларын чорутканы таарылга эвес.

Бай-Тайга районун Тээли эм-негезинин (эчидер Чанан, Мали-ков), Ак-Довураткыч хоорай эмнегезинин (эчидер Мажоков, Конра-пова), Тес-Хемнин район эмнеге-зинин (эчидер Боронд, Лешарев) коллективтерин база медицинанын болгаш санитар-чырыдышкын пропагандалыг ажалы чоннарын ортузунга хун бугу чорударына болгаш кичээлиг салбайн турар. Медицина ажалдакчыларын кол-лективтерин хой нуруу эч чугу-ла албан хулаалгелерин куусетпейн турары 1964 чылда районга эмне-гелеринин кол эчидеринин өтөт-тарынан илден болуп-турар. Чугу-ру таарыга бешин байдал ми-ндыг ажалы чоннарын калдын камгалар талазы-биле лекцияларын болгаш беседаларын чамык черлерге чорудуп, санитар бадтетенни ыла-кайла үндүрүп турар, а күрө, мето-дика ажалы, фото-делгелер, пар-лаа болгаш көсү агитация мы-рынай чок.

Ажалы чоннарга медицинанын эржежик чугула билгилерин пропаган-далар талазы-биле угуз хулаалгелер санитар-эпидемиологиян хоорай (район) станцияларга онаажып турар. Олар санитар-чырыдышкы-нын талазы-биле ажал-чорудула-

зын хоорайда (районда) оперативтиг организас-методиктиг төптөр болгаш чон ортузунга санитар-чырыдыш-кын ажалын шүүт чорудуп турар ал-бан черлерин чергелит ындыг ийи-г улаанышкыга чорудар хулаалгелит.

Кызыл хоорайын сановидстанция-зы (кол эчиди Шур, сановидстан-циялар талазы-биле кол эчиди ораакчызы Калинин) санитар-чы-рыдышкын ажалын кошмак угуз-туп турар. Фельдшер-акушерин ы-ка хой пунктуларын болгаш меди-цина албан черлеринге станцияны ажалдакчылары ховар барып, калык камгалалын чамык бугурулгелер-де албан черлеринге санитар про-пагандалыг организаскылар дуза-лааган келген. Хоорайын сановид-станциянын ажалдакчылары лек-циялар болгаш беседалар чоруда-рынын планын чүгө чартык кезин куусетип турар. Санитар-чыры-дышкын ажалына шүүт сонугу-галды хой-ининин организаскы-ларын ол ажалда калаа-биле хан-дыкшынын тургаш, оон чедирлелерин чорудуп болурун аргаан бар. Ындыг турбже, гигиенанын кижи-дилелени болгаш өрөдигенин та-лазы-биле Кызылдын клубтарын, куулура бажынарын болгаш школаларын ажалын угузгучи контролдап, удурут айтырларын-нын талазы-биле ол станция культу-ра-чырыдышкын болгаш улус чырыдышкын организаскылар-биле кошмак харылаады болуп келген.

Пропагандалыг болгаш агитаци-онун күчүлүг чепсөө болур парала-тын, радиоу болгаш киноу сановид-станция барык ажалдаган турар. Станциянын ортук эртемниг меди-цина ажалдакчылары бугурула бол-гаш албан черлеринин ажал-биле медицина билгилерин негелдерин дээш санитар бугурун тургустуу, ха-на сонугулар үндүреринге кириш-пейн келген. Санитар-чырыдышкын ажалын байдалыга хамдарыштыр хоорайын сановидстанциянын ажалын хаш улаа хынаанын-лаа соонда бешин, байдал экижөөн. Ындыг чорук хоорайын калык камга-лал кичидинин болгаш сановидстан-циянын бо талазы-биле ажал-хе-ректин экижидип алыр күрө чөгү-й-ле харын таймырылган.

Санитар-чырыдышкын ажалын чер болганга калбарып төлөөдө, бугу-ле албан черлеринге санитар-чырыдышкын организаскылар томул-латтыган турар ужуруг. Лекция-лар, беседалар, ымыкыр номчула-лар чорударынын, санитар бөдө-лөтөннери кыдып үндүреринин болгаш санитар-гигиенанын билгилерин негелдеринин еске-лаа хевирлерин талазы-биле ажалдарын планнары ол организаскыларын хулаалгелит болур.

Санитар-чырыдышкын ажалын экижидер болгаш медицина бил-гилерин чонун ортузунга улаагыр калбартырыга ажаллап-ла болур аргалар дыка хой. Хамын ужуз олар-ны сагыныр болгаш организаскы ажалдакчылар.

Санитар-чырыдышкын совет калык камгалалын профилактика утка-бугурун чырыктылаачы пле-рели болушкан, кичиник калык камгалаларын болгаш налынын уа-дырынын чаагай соругаларына ба-раан болур. Пропагандалыг хевир-лерин болгаш аргаларын саймын-гайжылар, санитар-чырыдышкы-нын идеялыг база эртемниг лек-циялы хун бугу бедилери — Тылга калык камгалалын улам ылайыг чедикшилеринге ийи бээр.

С. СИЗЕНЕВ,
П. ЧЕРНАШИН.
1965 ч. февраль 20.

Тедаткага ЧАГААЛААР

Хууда саналым

Чыгыс малды өстүрери ажалыг деп, «Шынга» парлаттыган мате-риалдарын номчуп көргөш, аяаа хамдарыштыр болуңуң хууда са-налымын кичиресем.

Бистин Току районга ылаңгыла чыгыс малды өстүрери кончү таарымчалыг. Ындыг турбже, райо-нун колхозтары бо малдын баш са-нын көвүдөдирине чугула кичээл-гейин салбайн турар. Моон уламын-дан колхозтарын ажалгалында ажал аттарарын чедиппейн ту-рарынын бир кол чыдааганы бо. Ажал аттарын ырак болгаш берг черлерге мал кадарып, аңап му-нар, чайгы үгө сиген кезилдезинин кампанызына ажалгаар болгай.

Мэон хууда бодалым болза, чайын бедерин тускай үкеш, оларын

Хову-Аксында ниятининг чемне-лиге черлеринин ажалдакчы-лары бо чыдын баштайгы ажалыг планын 1187 хуу куусеткен. Ын-да ийи столвалык, кайыс-даа агы-сыйг, Белектер турар чен-ири кызы-бүрү болгаш амалык. Олар ийи чечин дүшкөй үгө шөлүлөргө болгаш тус-тус тузук участоктарына салып турар. По-варлар В. Лукьянова, Г. Бара-нова, Н. Васильева олар эң эки ажалдап турар. ЧУРУНТА: № 2 столоваянын повара Галина Баранова. Фото В. ЛУТКОВТУУ.

судун саап ажаллавышкан, өске чыгыс малды агы кадарары чугу-ла деп санаар мен. Районун ажал-агылдары чыгыс малды өстүрерин бир анык көрүп, борта депшигелит муракчы дуржулганы ажаллаа чогуур.

Н. БИЧЕ-ООЛ,
Току районда «Май 1» колхоз.

Туснай школада

Республиканын үнү чок уру-лар школында кайын-лаа келгенер бар. Оларын өөрөдө-гезин үнүг урулар-биле бир де-мей чоруп турар. Эки өөренип турарлар хой.

Өөренирден агыда урулар ажал-буру болуңуңер кичир, агы-агы мергежилерге чачы-гып ап турарлар. Ылангыла даа-

кааптар ийи чатыс хулганнарны дружина штанын командирин эш Каң-оол, оон 20 ажал кечигүнери херекке албай, кулаан кымы ал-ган билбөчөчөп алуары онта шын эвес.

Устунде алыткан чепстерин би-ле-турар. Ий колээ Советтик даргазы Кол Седеней база-ла калды-лаа хем-чеге албайн турары ээлчү чүе.

Ынчанга Ий колээ Советтин ча-нында эш-хуузуңу судуну болгаш дружина штанынын ажалын дарып сегидер негеттинип турар.

Н. БИЧЕ-ООЛ.

СЕПТЭЭР ХЕРЕК

Каа-Хемнин Шивей, Чодураалыг дээр черлеринде Бүрен-Аксы колээ Советтин дыка хой хаматалары тур-туп турар. «Кымыг тук» колээ ажал-агыл артелинин малчынары ол ыч-чаар шагыын кайы-лаа үеинде мал мадап чорударлар. Чуртатчылыг ол черлер-биле аржыларынын кара ча-гыс оруу — Урген-Хемнин оору болур. Чонун ол аржыкында орун 20 ажал чылдар мурунда-ла аштан арылган. Ам сөөлү чылдарда бот-тан айттыг кижилер бешин ол ору-

агылдары чыгыс малды өстүрерин бир анык көрүп, борта депшигелит муракчы дуржулганы ажаллаа чогуур.

Н. БИЧЕ-ООЛ,
Току районда «Май 1» колхоз.

Туснай школада

Республиканын үнү чок уру-лар школында кайын-лаа келгенер бар. Оларын өөрөдө-гезин үнүг урулар-биле бир де-мей чоруп турар. Эки өөренип турарлар хой.

Өөренирден агыда урулар ажал-буру болуңуңер кичир, агы-агы мергежилерге чачы-гып ап турарлар. Ылангыла даа-

кааптар ийи чатыс хулганнарны дружина штанын командирин эш Каң-оол, оон 20 ажал кечигүнери херекке албай, кулаан кымы ал-ган билбөчөчөп алуары онта шын эвес.

Устунде алыткан чепстерин би-ле-турар. Ий колээ Советтик даргазы Кол Седеней база-ла калды-лаа хем-чеге албайн турары ээлчү чүе.

Ынчанга Ий колээ Советтин ча-нында эш-хуузуңу судуну болгаш дружина штанынын ажалын дарып сегидер негеттинип турар.

Н. БИЧЕ-ООЛ.

СЕПТЭЭР ХЕРЕК

Каа-Хемнин Шивей, Чодураалыг дээр черлеринде Бүрен-Аксы колээ Советтин дыка хой хаматалары тур-туп турар. «Кымыг тук» колээ ажал-агыл артелинин малчынары ол ыч-чаар шагыын кайы-лаа үеинде мал мадап чорударлар. Чуртатчылыг ол черлер-биле аржыларынын кара ча-гыс оруу — Урген-Хемнин оору болур. Чонун ол аржыкында орун 20 ажал чылдар мурунда-ла аштан арылган. Ам сөөлү чылдарда бот-тан айттыг кижилер бешин ол ору-

1965—1970 ЧЫЛДАРДА СОВЕТ-КУБА САДЫГ

Бо чылдын февраль 17-де Москвада СССР-нин даштык херектер ми-нистри Н. С. Патоличев биле Куба Республиканын даштык салыг мини-стри Рауль Малефьяло Ортега 1965—1970 чылдарда узун хуузаалыг ажал болгаш толенир дугурулгаларына, 1965 чылда ийи чурттарын аразыга бараан саарылазынын дугайында протоколга, а ол ышкын совет-куба салыгга чугула ужуз дузалай еске-лаа эээн документтерге ат салганаар.

Чугулааж

Чогаалчы Елена Катерли (1902—1958 чылдар) дайын узинда буззалтирген Ленинградка турган. Төрсүн чурттуң камгалаында деп фронтчу салуна ачылдан турган. Уран мергежилди артиллерия командир—Совет Зеленикин Маадыры Ф. А. Будаев дугайында очерти ычкан бизик. Ленинградтың камгалаына болгаш буззалди чаза таварып киреринге ооң командалаан кезентери бича эвес рольдуг болган.

Ол очерктен үзүндү мөөң адаанда парлаттынды.